

Vergaderjaar 2021–2022

35 165

Verkiezingen

Nr. 47

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 28 februari 2022

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de brief van 21 februari 2022 over voorbereiding gemeenteraadsverkiezingen (Kamerstuk 35 165, nr. 46).

De vragen en opmerkingen zijn op 24 februari 2022 aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voorgelegd. Bij brief van 25 februari 2022 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Hagen

De griffier van de commissie,
De Vos

Vragen en opmerkingen vanuit de fracties en reactie van de bewindspersonen

Inleiding

Graag dank ik de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor de schriftelijke inbreng inzake mijn brief van 21 februari jl. (Kamerstuk 35 165, nr. 46) ten aanzien van onder meer de voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen. Met veel belangstelling heb ik kennisgenomen van de door de leden van de fracties van VVD, SP en GroenLinks gestelde vragen en gemaakte opmerkingen over de eerdergenoemde brief. In het navolgende reageer ik daarop in de volgorde van het verslag.

Ik maak tevens van de gelegenheid gebruik om uw Kamer mede te delen dat ik op 24 februari jl. heb gesproken met vertegenwoordigers van verschillende peilbureaus, te weten Kantar, Ipsos en I&O Research. Ook een vertegenwoordiger van het ANP was aanwezig. Het overleg vond plaats mede naar aanleiding van de gedane toezegging in het commissie-debat van 16 november 2021 (Kamerstuk 35 165, nr. 44) over de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing, om met peilbureaus in gesprek te gaan om geen exitpolls te publiceren voorafgaand aan de sluiting van de stemlokalen op woensdag 21.00 uur. Alle bureaus die aanwezig waren bij het overleg van 24 februari onderschreven, voor zover zij voornemens zijn exitpolls te houden, de uitkomsten van deze exitpolls niet voor woensdag 16 maart 21.00 uur openbaar te maken.

VVD-fractie

Ik ben verheugd dat de leden van de VVD-fractie er ook vertrouwen in hebben dat, gelet op de mogelijkheid voor vervroegd stemmen en de maatregelen in het stemlokaal, gemeenten het verkiezingsproces op de drie verkiezingsdagen in goede banen zullen leiden, waardoor ook personen die kwetsbaar zijn op een veilige manier hun stem kunnen uitbrengen.

SP-fractie

De leden van de fractie SP constateren dat het verzoek aan gemeenten is om 1,5 meter afstand mogelijk te maken in het stemlokaal, maar dat het slechts een optie is. Zij vragen daarom of het mogelijk is dat gemeenten duidelijk aangeven in welke stembureaus het houden van 1,5 meter afstand wel en geen optie is? Wordt er door gemeenten ook rekening gehouden met, zeker op drukke locaties, dat er in de rij voor het stembureau de mogelijkheid gecreëerd wordt om 1,5 meter afstand te houden?

In antwoord op de vragen van deze leden merk ik het volgende op. Vanaf 25 februari 2022 (vandaag) vervalt de verplichting op het houden van 1,5 meter. Deze verplichting vloeit, ook voor de stemlokalen, voort uit de Tijdelijke wet maatregelen covid-19 en de daaronder liggende regelgeving. Met het vervallen van de verplichting tot het houden van 1,5 meter afstand in het Tijdelijk besluit veilige afstand, is er daarmee ook geen juridische grondslag meer voor een dergelijke verplichting in het stemlokaal. Ik ben het eens met de leden van de fractie van de SP dat iedereen, dus ook mensen die extra kwetsbaar zijn voor besmetting met het coronavirus of dierbaren hebben voor wie dat geldt, zich veilig moeten voelen om hun stem uit te kunnen brengen. Het is van belang dat iedereen kan stemmen, want elke stem telt. Daarom heb ik gemeenten

ook nadrukkelijk gevraagd om de stemlokalen zoveel mogelijk in te richten dat het houden van 1,5 meter afstand mogelijk is.

Gemeenten hebben er namelijk bij het vastleggen van locaties voor stemlokalen rekening mee gehouden dat het mogelijk moest zijn om in de locatie voldoende afstand te houden. Op dat moment was immers de 1,5 meter afstand verplicht.

Daarnaast blijft het plaatsen van een kuchscherp verplicht tussen een kiezer en het stembureau lid dat gaat over de toelating tot de stemming. Op die manier kan ook het contact tussen de kiezer en het stembureau lid, waarbij wellicht niet in alle gevallen voldoende afstand in acht kan worden genomen, veilig verlopen.

Ik vertrouw er op dat gemeenten er alles aan doen om de stemlokalen zo in te richten dat kiezers gedurende het stemproces voldoende afstand kunnen houden. In de communicatie vanuit de gemeenten en het Rijk wordt ook benadrukt dat het voor kiezers mogelijk is om afstand te houden in het stemlokaal.

Ik zal gemeenten er nogmaals nadrukkelijk op wijzen hier ook in hun communicatie richting kiezers ruim aandacht aan te geven. Daarnaast vraag ik hen om er aandacht aan te geven dat bij een eventuele wachtrij voldoende afstand kan worden gehouden door kiezers die dat willen.

De leden van de fractie van de SP vragen naar de mogelijkheden om chirurgische maskers (Type II-R) beschikbaar te stellen aan stemmers die daar specifiek om vragen in het stemlokaal?

Het is voor kiezers mogelijk om een mondkapje of chirurgisch mondneusmasker te dragen in het stemlokaal. Kiezers die er prijs op stellen een mondkapje of chirurgisch mondneusmasker te dragen, nemen deze zelf mee. De chirurgische mondneusmaskers type II-R die gemeenten in de voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen hebben aangeschaft zijn bedoeld voor stembureau leden en tellers. Wel zullen er mogelijk gemeenten zijn die deze ook ter beschikking kunnen stellen voor kiezers die daarom verzoeken. Ik zal gemeenten daarop attenderen.

De leden van de fractie van de SP vragen daarnaast of er gemeenten zijn die nog gebruik maken van de mogelijkheid om in de buitenlucht te kunnen stemmen of in drive-through stemstraten?

Het is voor gemeenten nog steeds mogelijk om stemlokalen in de buitenlucht of drive-through stemlokalen in te richten. Diverse gemeenten maken dat ook bij deze verkiezing mogelijk. Daarnaast zijn er gemeenten die gebruik maken van de mogelijkheid om voor kwetsbare groepen die in zorginstellingen verblijven een stemlokaal met beperkte toegang in te richten vanwege de covid-19 omstandigheden. Ik heb geen overzicht van welke gemeenten welke soort stemlokalen inrichten.

Zijn er andere haalbare mogelijkheden waardoor mensen die bijvoorbeeld extra gezondheidsrisico lopen, extra waarborgen krijgen zodat zij zelf veilig kunnen stemmen?

Ik ben ervan overtuigd dat, met de voorzorgsmaatregelen die gemeenten nemen in de stemlokalen én de mogelijkheid voor kiezers om vervroegd te stemmen, alle kiezers veilig kunnen stemmen in het stemlokaal.

Door de mogelijkheid tot vervroegd stemmen hebben kiezers immers meer mogelijkheden om een rustig moment uit te kiezen om te gaan

stemmen. Uit onderzoek van I&O research, in opdracht van het ministerie, blijkt dat zo'n 1 op de 5 kiezers die gaat stemmen verwacht op maandag of dinsdag te gaan stemmen. De ervaring leert ook dat het op die dagen rustiger is in het stemlokaal. Voor kiezers die ondanks de diverse (voorzorgs)maatregelen niet in het stemlokaal kunnen of willen stemmen, is er tot op de dag van de verkiezing de mogelijkheid om een volmacht te verlenen aan een andere kiezer. Aanvullende waarborgen zijn dus naar mijn inzicht niet nodig.

Graag wijs ik er in dit verband op dat het Ministerie van BZK in nauw contact staat met diverse intermediaire organisaties zoals Vilans, leder(in) en diverse ouderenbonden, om samen met hen ervoor te zorgen dat kiezers uit kwetsbare groepen worden geïnformeerd over de mogelijkheid tot vervroegd stemmen en over de voorzorgsmaatregelen die gemeenten treffen in het stemlokaal.

GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of ik een beeld heb dat de te openen stembureaus in gemeenten op een goede manier zijn verdeeld over alle wijken en dorpen?

Het vinden van geschikte locaties voor de stembureaus is een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Gemeenten spannen zich daarbij uiteraard in om de stemlokalen zo goed mogelijk te spreiden, waardoor kiezers zo min mogelijk afstand hoeven af te leggen. Over het precieze beeld van de spreiding van stemlokalen per gemeente beschik ik niet. Wel is het streven dat op www.waarismijnstemlokaal.nl, een initiatief van de Open State Foundation met subsidie van het Ministerie van BZK, een overzicht van alle stemlokalen in alle gemeenten is te vinden, zodat kiezers ook eenvoudig kunnen vinden welke stemlokalen in hun gemeente open zijn op maandag, dinsdag en/of woensdag.

De leden van de GroenLinks-fractie constateren dat bij voorgaande verkiezingen diverse gemeenten de processen-verbaal pas na verloop van tijd publiceerden en dat gaat ten koste van de transparantie van het verkiezingsproces. Zij willen de Minister daarom vragen om gemeenten er zo nodig nogmaals op te wijzen dat het in het licht van de transparantie van de vaststelling en publicatie van verkiezingsuitslagen van het grootste belang is dat gemeenten zo spoedig mogelijk de processen-verbaal van de uitslagen online publiceren.

De Kieswet en de Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 schrijven voor dat gemeenten de processen-verbaal respectievelijk de digitale bestanden met alle ten behoeve van de optelling door de Ondersteunende Software Verkiezingen gegenereerde uitkomsten, onverwijld na het vaststellen van de gemeentelijke totalen publiceren. Dat is, zoals de leden van de GroenLinks-fractie ook constateren, van groot belang voor de transparantie van het verkiezingsproces. Ik heb daarom in de circulaire, die ik vooraf aan elke verkiezing aan de burgemeesters stuur, hier extra aandacht voor gevraagd.¹ Ook wordt onder meer samen met de Vereniging Nederlandse Gemeenten een handreiking opgesteld hoe dit op een zo uniform mogelijke wijze te doen. Deze handreiking zal vanuit het ministerie ook extra onder de aandacht van gemeenten worden gebracht. Daarnaast heb ik met de Kiesraad afgesproken dat zij kort na de verkiezingsdagen monitort dat de gemeenten de processen-verbaal online publiceren, en gemeenten hier indien nodig extra op attenderen.

¹ Nieuwsbrief 5 (16-12-2021) Gemeenteraadsverkiezingen 2022 | Brochure | Rijksoverheid.nl

De leden van de GroenLinks-fractie constateren dat bij de Tweede Kamerverkiezing vorig jaar de uitslag door het centraal stembureau op 26 maart, ruim een week na de verkiezingen op 17 maart, werd vastgesteld en de nieuwe leden van de Tweede Kamer die week erop aantraden. In totaal zaten er toen twee weken tussen de verkiezing en de beëdiging van de nieuwe Tweede Kamerleden. De leden stellen dat als zij zich niet vergissen de termijn tussen de verkiezingen voor de gemeenteraad, de vaststelling van de uitslag door het hoofdstembureau en de beëdiging van de nieuwe gemeenteraadsleden nu korter is en dus weer gelijk met de termijnen zoals die voor de laatste Tweede Kamerverkiezing ook van toepassing waren. Zij vragen of de Minister kan toelichten wat de precieze redenen zijn waarom de termijnen bij de komende verkiezingen anders zijn dan bij de Tweede Kamerverkiezing vorig jaar?

De Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 (Tww) is ten aanzien van de termijnen van de uitslagvaststelling niet veranderd sinds de Tweede Kamerverkiezing. Uit artikel 1b van de Tww volgt dat ook bij de aankomende gemeenteraadsverkiezingen de nieuwe raadsleden 14 dagen na de dag van stemming, dat wil zeggen woensdag 30 maart 2022, worden beëdigd.² De tijd tussen de stemming en de beëdiging is dus niet korter geworden dan bij de Tweede Kamerverkiezing.

Wel wordt de uitslag bij de gemeenteraadsverkiezing door het centraal stembureau eerder vastgesteld dan bij de Tweede Kamerverkiezing, waardoor de tijd tussen de stemming en de uitslagvaststelling inderdaad korter is. Dat komt doordat het hoofdstembureau bij de gemeenteraadsverkiezing ook optreedt als het centraal stembureau, terwijl bij de Tweede Kamerverkiezing het hoofdstembureau en het centraal stembureau twee verschillende organen zijn, en de zitting van het centraal stembureau pas vier dagen na de zitting van het hoofdstembureau plaatsvindt. Dat betekent dat bij de gemeenteraadsverkiezing tijdens de zitting van het hoofdstembureau c.q. centraal stembureau op maandag 21 maart 2022, de uitslag al wordt vastgesteld op de vijfde dag na de dag van stemming (tenzij het centraal stembureau besluit tot een hertelling). Terwijl bij de Tweede Kamerverkiezing de uitslag negen dagen na de dag van stemming door het centraal stembureau werd vastgesteld.

² Op grond van de Wet herindeling gemeenten Amsterdam en Weesp, die de samenvoeging van beide gemeenten regelt, komt de nieuw gekozen raad van Amsterdam op 24 maart a.s. voor het eerst bijeen.